

Študijná príručka: Reformácia a katolícka reforma

Kvíz s krátkymi odpoveďami

1. Aké boli hlavné príčiny úpadku a krízy v katolíckej cirkvi na prelome stredoveku a novoveku?
2. Akú udalosť predstavuje rok 1517 a akú úlohu v nej zohral Martin Luther?
3. Čo považoval Martin Luther za najvyššiu autoritu pre kresťana a aký postoj mal ku kňazom a cirkevnej tradícii?
4. Vysvetlite pôvod názvov „protestanti“ a „augsburské vierovyznanie“.
5. Ako reagovali nemeckí roľníci na myšlienky reformácie a aký bol výsledok ich povstania?
6. Čo je to katolícka reforma a aký cirkevný snem určil jej pravidlá?
7. Akú úlohu zohral novozaložený jezuitský rád v rámci katolíckej obnovy?
8. Ako ovplyvnil vynález kníhtlače šírenie reformačných myšlienok?
9. Čo bola Bartolomejská noc a aký konflikt vo Francúzsku ilustruje?
10. Aký bol charakter Tridsaťročnej vojny a aké boli jej hlavné dôsledky pre Európu?

Kľúč správnych odpovedí

1. Príčinou krízy v cirkvi boli dlhoročné spory medzi najvyššími cirkevnými predstaviteľmi, vrátane existencie dvoch až troch pápežov naraz. K úpadku prispieval aj luxusný život vysokých hodnostárov v kontraste s chudobou bežných kňazov, obsadzovanie úradov na základe pôvodu či úplatkov a verejný predaj odpustkov.
2. V roku 1517 nemecký rehoľník a profesor Martin Luther poslal arcibiskupovi list, ku ktorému pripojil 95 téz. V týchto tézach kritizoval neporiadky v cirkvi, najmä predávanie odpustkov, a vyzval na diskusiu o náprave, čím odštartoval proces reformácie.
3. Luther vyhlásil za najvyššiu autoritu Bibliu, nie pápeža. Zastával názor, že cirkevné tradície a zvyklosti, ktoré nie sú priamo v Biblii, sú len povery. Podľa neho človek nepotrebuje kňazov na sprostredkovanie spásy, ale má si vybudovať osobný vzťah k Bohu.
4. Názov „protestanti“ vznikol, keď stúpenci reformácie na jednom zo snemov Svätej rímskej ríše protestovali proti tomu, aby sa o otázkach viery rozhodovalo hlasovaním. „Augsburské vierovyznanie“ je názov pre učenie novej cirkvi, ktorého presné zásady boli vypracované na sneme v meste Augsburg.
5. Myšlienky reformácie vzbudili u nemeckých roľníkov veľký ohlas a podnietili ich k myšlienke vytvoriť „kráľovstvo Božie na zemi“ založené na rovnosti všetkých ľudí. Ich snahy vyústili do povstania známeho ako nemecká sedliacka vojna (1524 – 1526), ktoré však bolo kruto potlačené.
6. Katolícka reforma (nazývaná nekatolíckymi cirkvami aj protireformácia) bola premenou katolíckej cirkvi v reakcii na šírenie protestantizmu. Jej záväzné pravidlá určil najvyšší cirkevný snem, ktorý zasadal v meste Trento a je známy ako tridentský koncil.
7. Jezuitský rád, založený v roku 1540 Ignácom z Loyoly, sa zamerával na šírenie a posilňovanie katolíckej viery. V Európe budoval kvalitné školy a univerzity, kde spájali princípy humanizmu s katolíckou vieroukou, a v zámorí sa úspešne venoval misijnej činnosti.
8. Vynález kníhtlače zohral kľúčovú úlohu, pretože umožnil masové a rýchle šírenie reformačných myšlienok. Lutherove tézy boli vytlačené a rozšírili sa po Nemecku „rýchlosťou vetra“. Protestantské cirkvi využívali kníhtlač na vydávanie Biblií v národných jazykoch a svojich náboženských spisov.
9. Bartolomejská noc bola udalosť z 24. augusta 1572, počas ktorej bolo v Paríži zmasakrovaných asi tritisíc hugenotov (francúzskych protestantov). Táto udalosť bola vyvrcholením nenávisťi medzi katolíckymi a hugenotmi a ukazuje, ako sa náboženské spory vo Francúzsku zmenili na krvavé konflikty a občiansku vojnu.

10. Tridsaťročná vojna (1618 – 1648) bola prvým moderným celoeurópskym konfliktom, v ktorom proti sebe bojovali protestantské a katolícke štáty, hoci náboženstvo bolo často len zámienkou pre boj o moc. Vojna sa skončila vestfálskym mierom bez jednoznačného víťaza, ale zbedalačila obrovské oblasti strednej Európy a zruinovala množstvo miest.

Námety na esej

1. Analyzujte spoločenské, politické a náboženské dôvody, prečo sa Lutherovo učenie stalo populárnym medzi rôznymi vrstvami obyvateľstva v Nemecku (mešťania, kniežatá, roľníci).
 2. Porovnajcie ciele a metódy reformácie Martina Luthera s cieľmi a metódami katolíckej reformy určenej tridentským koncilom.
 3. Diskutujte o prepojení humanizmu, renesancie a reformácie. Zamerajte sa na úlohu prekladov Biblie do národných jazykov a význam kníhtlače.
 4. Vysvetlite, ako náboženské rozpory v 16. a 17. storočí viedli k rozsiahlym vojenským konfliktom, a použite príklady nemeckej sedliackej vojny, Bartolomejskej noci a Tridsaťročnej vojny.
 5. Posúďte úlohu významných osobností, ako boli Martin Luther a Ignác z Loyoly, pri formovaní nových cirkevných štruktúr a náboženského myslenia v ranom novoveku.
-

Slovník kľúčových pojmov

Pojem	Definícia
Anglikánska cirkev	Protestantská cirkev, ktorá je dnes najsilnejšou v Anglicku. Jej odtrhnutie od Ríma inicioval kráľ Henrich VIII. z osobných dôvodov.
Augsburské vierovyznanie	Názov pre učenie novej protestantskej cirkvi, ktorého zásady boli prijaté na sneme v meste Augsburg. Na Slovensku je to dodnes druhá najsilnejšia kresťanská cirkev.
Bartolomejská noc	Masaker približne 3 000 hugenotov v Paríži na úsvite 24. augusta 1572, ktorý bol vyvrcholením náboženskej nenávisťi vo Francúzsku.
Hugenoti	Názov pre príslušníkov protestantskej cirkvi, ktorá bola dlho silná vo Francúzsku.
Jezuiti (Spoločnosť Ježišova)	Cirkevný rád založený v roku 1540 Ignácom z Loyoly na šírenie a posilňovanie katolíckej viery, najmä prostredníctvom vzdelávania a misií.

Katolícka reforma	Proces premeny a obnovy v katolíckej cirkvi ako reakcia na reformáciu. Nekatolíci používajú aj pojem protireformácia.
Nemecká sedliacka vojna	Povstanie nemeckých roľníkov (1524 – 1526) pod vplyvom reformácie, ktorí sa usilovali o vytvorenie spoločnosti založenej na rovnosti. Povstanie bolo kruto potlačené.
Občianska vojna	Vojna, v ktorej bojujúce strany pochádzajú z tej istej krajiny.
Odpustky	Odpustenie dočasného trestu za hriechy v očistci. Verejný predaj odpustkov bol jedným z hlavných terčov Lutherovej kritiky.
Protestanti	Spoločný názov pre stúpencov reformácie, ktorí sa tak nazvali po tom, čo na ríšskom sneme protestovali proti riešeniu otázok viery hlasovaním.
Reformácia	Hnutie za nápravu kresťanskej cirkvi v 16. storočí, ktoré viedlo k vzniku samostatných kresťanských (protestantských) cirkví.
Svätá rímska ríša	Voľný zväz kráľovstiev a kniežatstiev v stredozápadnej Európe, nadväzujúci na tradíciu Západorímskej ríše.
Téza	Dokazované tvrdenie alebo zásadná myšlienka. Martin Luther zverejnil svojich 95 téz proti neporiadkom v cirkvi.
Tridsaťročná vojna	Celoeurópsky vojnový konflikt (1618 – 1648) medzi protestantskými a katolíckymi štátmi, ktorý mimoriadne postihol strednú Európu.
Tridentský koncil	Najvyšší cirkevný snem, ktorý zasadal v meste Trento a záväzne určil pravidlá katolíckej reformy, napríklad sprísnil disciplínu kňazov.

Vestfálsky mier

Mierová dohoda z roku 1648, ktorá ukončila Tridsaťročnú vojnu.